

Nove spoznaje o djelovanju fotografa Jakova Peručića u Južnoj Americi

Ricardo Foretich – Tonko Barčot

Ricardo Foretich
Secretaría Regional Ministerial de
Desarrollo Social y Familia
Carlos Borjes 901 piso 9
CL – 6200000 Punta Arenas
rforetich@gmail.com

Tonko Barčot
Državni arhiv u Dubrovniku – Arhivski
sabirni centar Korčula – Lastovo
HR – 20 275 Žrnovo
tonko.barcot@dad.hr

Izvorni znanstveni rad

Primljen: 31. 8. 2020.
Prihvaćen: 30. 9. 2020.
UDK 77Peručić, J.

Sažetak

Ovaj tekst ima namjeru dopuniti postojeća saznanja o stvaratelju arhivskoga gradiva, autoru zbirke fotografija u Arhivskome sabirnom centru Korčula – Lastovo. Istraživanjem arhivskih izvora i novinskog tiska u Čileu i Argentini doznali su se novi podatci o djelovanju fotografa Jakova Peručića (1870. – 1952.) u Čileu i Argentini krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Detaljno je analiziran i Peručićev južnoamerički fotografski opus. Zaključuje se da je Peručić u Punta Arenas pristigao već 1892., da je u Punta Arenasu otvorio fotoateljier, odnosno da se fotografijom profesionalno bavio u Čileu, ali i u Argentini. U tamošnjem Puerto Madrynu boravio je godinu i pol, snimio i publicirao nakladu razglednica.

Ključne riječi: fotograf Jakov Peručić, povijest stvaratelja, Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo, Punta Arenas (Čile), Puerto Madryn (Argentina), 19./20. stoljeće

Uvod – otkrivanje zaboravljenoga fotografa

Od trenutka kada je Tonči Baždarić otkrio odbačene negative uz kontejner u korčulanskome starom gradu prošla su gotovo dva desetljeća. Priručnom digitalizacijom (s pomoću fotoaparata) prvih godina odabrane snimke dospjele su na internet, pojedine su i obrađene u zavičajnoj literaturi. No, o autoru se malo i nimalo govorilo. Znalo mu se tek ime. Proteklih su sedam godina negativni pohranjeni u Arhivskome sabirnom centru Korčula – Lastovo, digitalizirani, obrađeni i opisani u nekoliko objavljenih tekstova. Bilo je to, u punom smislu te riječi, otimanje iz tmine djela fotografa čija je zadarska faza, zahvaljujući Abdulahu Seferoviću, bila poznata, ali ništa drugo. Priča se u ljeto 2019. razvila s prvom postavljenom izložbom „Zaboravljeni Korčulani” (autora Mara i Frane Grbić, T. Barčota) u gradu Korčuli

koja je trebala upoznati Korčulane sa spašenom arhivskom baštinom, zaboravljenim fotografom i portretima njihovih predaka. Bilo je to povodom Međunarodnog dana arhiva i, zaista, nije bilo primjerenijeg povoda za prikaz gotovo izgubljenoga korčulanskog arhivskog blaga. Početna premisa da se većina portreta ipak neće prepoznati zbog prevelike vremenske distance ipak se pokazala točnom. Niti popratna digitalna projekcija portreta veće rezolucije na velikom platnu u prepunoj kinodvorani nije bila od velike pomoći. Identificirano je tek nekoliko portretiranih (od 700-tinjak portreta), a naknadno još njih nekoliko. Na korčulanskoj izložbi obrađen je tek jedan segment (portreti otočana) i tek predstoji ukazati na ostale segmente kao i na izbor najboljeg iz Peručićeva opusa. U međuvremenu je Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo uspostavio suradnju s praunukom Boža Foretića, poznatog iseljenika i Peručićeva sudruga iz Punta Arenasa. Ricardo Foretich je 2018. i 2019. godine proveo terensko istraživanje u Čileu proučavajući dostupne digitalne baze Sveučilišta Magallanes, novinski fond, javne i privatne izvore te najvećim dijelom priredio materijal za ovaj tekst.

O godini i okolnostima emigracije u čileanski Punta Arenas

Dolazak Peručića na sam jug Čilea zasad je bio okvirno datiran 1890-ih,¹ a sada ga s popriličnom sigurnošću možemo datirati 1892. godine. Kako piše Bonačić-Dorić, Korčulanin Miguel Fabris te se godine iskrcao u glavnome argentinskom gradu Buenos Airesu, u osvit argentinske revolucije (u rujnu 1891.). Potom se sa skupinom Korčulana prebacio na pacifičku južnoameričku obalu gdje su uočili „maglovi-tu” koloniju u Punta Arenasu, prekrivenu „bjelokosnim plaštem”. U toj skupini bili su još Antonio Dadas, Juan Bačić i naš Jakov Peručić, a nedugo poslije priključit će im se Antonio Damjanović.² Pretpostavlja se da se i Peručić iskrcao upravo u Buenos Airesu, no u registrima pristiglih u luku Buenos Airesa nema niti njega, niti Fabrisa, niti ikoga od spomenutih sudrugova³ s kojima je po toj logici pristigao iz Korčule. Spomenuti Bonačić-Dorić, autor triju tomova velike povijesti Jugoslavena

1 Tonko BARČOT – Maro GRBIĆ, Korčulanski fotograf Jakov Peručić i njegove zbirke fotografija, *Arhivski vjesnik*, 60/2017, Zagreb, 140; Tonko BARČOT – Maro GRBIĆ, Kako je korčulanski klesar u Čileu otkrio fotografiju, *Matica*, 1-2/2018, Zagreb, 37.

2 Lucas BONAČIĆ-DORIĆ, *Historia de los Yugoslavos en Magallanes – su vida y su cultura (II)*, Punta Arenas 1943., 138. U katalogu „Zaboravljeni Korčulani” iznesena je netočna pretpostavka kako je Peručić stigao u skupini s Božom Foretićem; Tonko BARČOT, Od Korčule do Zadra, preko Čilea – o prvom korčulanskom fotografu Jakovu Peručiću, *Zaboravljeni Korčulani – portreti fotografa Jakova Peručića* (katalog izložbe), Dubrovnik 2019., 3.

3 Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos. Dostupno na: <https://cemla.com/buscador/> (2020)

u Magallanesu, nije uvijek u potpunosti pouzdan autor,⁴ no 1892. kao godina Peručićeva dolaska u Punta Arenas više je nego vjerojatna. Naime, Peručić se već 16. prosinca 1892. spominje kao kandidat za koncesiju zemljišta u Punta Arenasu, i to za česticu br. 1 u bloku 97.⁵ U svibnju sljedeće, 1893. godine njegovo ime ponovno se javlja u istom izvoru, a za zemljište za gradnju kuće na čestici br. 5 u bloku 40.⁶ To se naposljetku nije realiziralo, no važniji je podatak da je godinu dana trajala provjera onih koji su se natjecali za koncesiju. Stoga bi se moglo zaključiti da je Peručić prispio u Punta Arenas prije svibnja 1892.

Na pitanje zašto je odabrao upravo Punta Arenas, nameće se nekoliko odgovora. U to vrijeme mnoge je privukla zlatna groznica, ali i ubrzan razvoj luke koja će sve do 1918. i otvaranja Panamskog kanala biti iznimno važna pomorsko-trgovačka luka na spoju Atlantika i Pacifika. Punta Arenas bit će prvi čileanski grad koji će prije 1900. dobiti struju i tekuću vodu. Doseljenicima su se nudile velike mogućnosti: zemljišta, koncesije... Peručić je pristigao dovoljno rano da odabere od svega pomalo iz te bogate ponude te da se u godinama koje će slijediti izbavi od siromaštva od kojeg je pobjegao iz Korčule.

Ostvarenje iseljeničkog sna – situiranje i poduzetnički iskorak

Peručić je u Punta Arenas stigao kao kamenoklesar, dovoljno spretan s rukama da se primi građevine, ali i svih drugih poslova. Može se pretpostaviti da u početku, sve do kraja 1890-ih, radi za druge i s drugima. Izvjesno je da je Peručić djelovao u grupi Korčulanana koja se međusobno potpomagala, a u kojoj je uz Damjanovića bio i vrlo propulzivni Natale Božo Foretić koji će početni kapital od pronađenog zlata uložiti u građevinsku tvrtku i do kraja stoljeća postati najveći građevinski poduzetnik u Punta Arenasu.⁷

Peručić će dovoljno zaraditi da se 1896. nađe među vlasnicima nekretnina i

4 Između ostaloga, za spomenutog Antonija Dadasa tvrdi kako su ga domorodci ubili 1894. u Tierra del Fuego (BONAČIĆ-DORIĆ 1943, 138), no nadgrobni spomenik u Punta Arenasu svjedoči da je umro tek 1930.

5 BONAČIĆ-DORIĆ 1943, 177. *Registro Decretos Gobernación de Magallanes 1892.*, str. 2, br. 343. Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia. Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1290> (pristupljeno 20. 5. 2020.). Peručićevo ime je napisano „Jacobó Brucich”, no s obzirom na to da iza njega slijede koncesije Miguela Kačića i Antonija Damjanovića, može se s velikom vjerojatnošću pretpostaviti kako je riječ o Peručiću.

6 *Isto*, 1893., 28, br. 160 (svibanj 1893.). Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1290> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

7 Ljubomir ANTIĆ, *Hrvati u Južnoj Americi*, Zagreb 1991., 277.

trgovina u gradu.⁸ Možda se već tada radilo o pekarnici⁹ „Tarapaquena” u ulici Arauco. O uspjehu Peručićeve pekarnice posvjedočit će oglas o kupoprodaji u veljači 1901. Novi vlasnik Jorje Jordan nazvat će je „poznatom”.¹⁰ Peručić je posjedovao i „kantinu” s destiliranim i fermentiranim pićima.¹¹ Do 1898. akumulirat će dovoljno kapitala za kupovinu zemljišta u bloku 48, između avenije Colón na jugu i rijeke Las Minas na sjeveru. Naime, Peručić je 16. veljače te godine kupio dvije parcele s izgrađenim objektima od Juana Millana, ukupne površine 25 × 50 m.¹² U jednu stambenu zgradu će se Peručić useliti, a u drugom se objektu nalazila trgovina „Almacen Avenida Colón”. Sljedećih godina na tom će objektu ubirati najam od trgovaca braće Contardi.¹³ Na fotografiji,¹⁴ koju će pretočiti u razglednicu (sl. 2), dva mlađa muškarca u odijelima stoje na ulazu u trgovinu te se može pretpostaviti kako je riječ upravo o braći Contardi.

Od kraja 19. i početkom 20. stoljeća Peručić će u nekoliko navrata dizati zajmове od banke i privatnih osoba s hipotekom na zemljište uz aveniju Colón,¹⁵ i davati drugima zajam,¹⁶ više-manje spretno rukujući novcem koji je uložio u nadogradnju kuće uz obalu Las Minasa, ali i u svoje poslove. Izvjesno je da je početkom 20. stoljeća radio kao građevinski poduzetnik. Godine 1906. dodijeljen mu je posao popravka mostova na jugu (Rio de los Ciervos), kao i na Tres Puentes i Chabunco na sjeveru grada. Sljedeće godine sudjeluje na natječaju za gradnju mosta u ulici Jorge Montt.¹⁷ Iste godine i istoga mjeseca Civilna uprava isplatila mu je 1200 pesosa za popravak luke.¹⁸ Dva mjeseca poslije ponovno mu je isplaćeno za javne radove.¹⁹ Nije isključena i mogućnost da je sudjelovao u graditeljskim poslovima u Porveniru

8 BONAČIĆ-DORIĆ 1943, 176.

9 Peručićeva pekarnica spominje se i u knjizi: Lucas BONAČIĆ-DORIĆ, *Historia de los Yugoestavos en Magallanes – su vida y su cultura (III)*, Punta Arenas 1946., 81.

10 Aviso, *El Comercio*, 17. 2. 1901., Punta Arenas.

11 BONAČIĆ-DORIĆ 1943, 178.

12 *Conservador de Bienes Raíces*, br. 129348-129349. Dostupno na: <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx> (2020). Pritom Peručić nije isplatio cijeli iznos te je bio prisiljen podići hipoteku na jednu od parcela. Millanu će dug isplatiti u rujnu 1900.

13 Dana 9. studenoga 1903. braća Contardi podignut će hipoteku u korist Peručića, a na ime zakupa i drugih dugova. *Conservador de Bienes Raíces*, br. 136997. Dostupno na: <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx> (2020)

14 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 18 × 13 cm, 20. st. Na ovom negativu, nemalo oštećenom, Peručić je urezao kako je riječ o njegovu vlasništvu.

15 Vidi: *Conservador de Bienes Raíces*, br. 130040, 132217. Dostupno na: <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx> (2020)

16 Vidi: *Conservador de Bienes Raíces*, br. 128124. Dostupno na: <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx> (2020)

17 La Junta de Alcaldes – Sesión ordinario en 14 de Enero 1907, *El Comercio*, 15. 1. 1907.

18 Decretos de pago, *El Comercio*, 29. 1. 1907.

19 Devolucion, *El Comercio*, 14. 3. 1907.

s prijateljem Antoniom Damjanovićem, koji je izgradio tamošnje prve kuće, ali i brodogradilište, prvo takvo na Magellanovu prolazu.

U propulzivnoj korčulanskoj zajednici povezanoj prijateljskim i obiteljskim vezama

Korčulanska zajednica u Punta Arenasu nije bila velika, dapače bila je među manjim iseljeničkim zajednicama (pogotovo u usporedbi s onima s Brača i Hvara), no bila je snažno povezana i poprilično propulzivna. Jedan od bitnih faktora bila je istaknuta gospodarska i društvena uloga pojedinih Korčulana, poput spomenutog Boža Foretića (koji se na južnoamerički kontinent doselio već 1889.). Svjedočanstvo o njihovoj povezanosti i visokoj razini organiziranosti bila je izvedba moreške 1900. – 1901.²⁰ Nakon što Antonio Damjanović iznenada umre (1898.) u Porveniru, korčulanski iseljenici, pod Peručićevim vodstvom, inicirat će 1907. godine podizanje kamenoga nadgrobnog spomenika.²¹ Među sačuvanim Peručićevim negativima nalazi se i onaj s prikazom zamišljenoga nadgrobnog spomenika i s popisom iseljenika koji su doprinijeli njegovu podizanju.²²

Snažnoj povezanosti korčulanskih iseljenika u Punta Arenasu pridonijet će i brojne obiteljske veze. Upravo se tako i širio krug doseljenika s početka 1890-ih – doseljavanjem rodbine prvih iseljenika iz Korčule. Jasno se to vidi i na primjeru našega Jakova Peručića. Oko 1895. doselit će se njegov brat Andrija koji će poslije otvoriti radionicu za rezanje mramora i zasnovati obitelj s Emilianom Ester Bondallaz, kćeri švicarskih doseljenika. Njihovi potomci i danas žive u Čileu. Isto tako, 1900. doselit će se i Jakovljeva prva rođakinja Emilija Depolo rođ. Carević (njihove majke prezimenom Despotović bile su sestre). Te iste godine, u drugom stanju, odigrat će ulogu bule u moreški Austrijskog društva. I njezin suprug Vice Depolo igrat će u toj moreški. Do 1907. Emilija će mu roditi petero djece.²³ S obzirom da će Vicin brat Migel Depolo također imati ulogu u moreški, može se zaključiti kako je ta drevna korčulanska mačevalačka igra realizirana u uskom korčulanskom rodbinskom krugu. Upravo je moreška, čija priprema i izvedba zahtijeva višu razinu organiziranosti i uigranosti, dokaz njihove snažne povezanosti i postignuća. U Punta Arenas doselio se i korčulanski klesar Ivan Jeričević koji je bio u bliskoj

20 Elsie IVANCHICH DUNIN, Korčula's Moreška in the Americas, *Godišnjak grada Korčule*, 7/2002, Korčula, 193-214; BARČOT – GRBIĆ 2018, 38.

21 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 115.

22 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 12 × 16 cm, 1907. Nije poznato je li ova inicijativa bila na koncu realizirana.

23 Elsie IVANCHICH DUNIN, Fotografija moreškanata i bule u Punta Arenasu (Čile) iz 1900. godine, *Godišnjak grada Korčule*, 12/2007, Korčula, 132-133.

rodbinskoj vezi s Peručićem (oženio je njegovu tetku Kristinu Despotović), a uz njegovu ženu doselio im se i sin Mate Jeričević. Koliko je korčulanska zajednica bila premrežena, svjedoči i podatak kako je Ivan Jeričević bio šogor i Boži Foretihu, ali i zapisi u matičnim knjigama vjenčanja na kojima su jedni drugima bili vjenčani kumovi.²⁴ Na poziv Andrije Peručića iz rodne Korčule pridružiti će mu se nećaci, sinovi najstarijeg brata Jurja, Ivan (Juan) i Jakov (Santiago), od kojih će prvi postati kipar.²⁵

Fotoateljier u Punta Arenasu

Najstarija fotografija koju možemo datirati ona je na nitrocelulozi s prikazom čileanske ratne krstarice „Ministro Zenteno”.²⁶ Ova je krstarica u akvatoriju Punta Arenasa prisustvovala svečanosti susreta čileanskog i argentinskog predsjednika 15. veljače 1899., poznatog pod nazivom „Zagrljaj tjesnaca”. Ta je fotografija zasigurno bila među prvim Peručićevim fotografijama, no o samim Peručićevim fotografskim početcima 1890-ih i dalje ne znamo mnogo. Možda je novinski oglas za prodaju malo korištenog fotoaparata krajem 1898., a na lokaciji u blizini Peručićeve kuće, bio početak Peručićeve fotografske priče.²⁷ No, to je tek pretpostavka. Na zidu njegova atelijera možemo identificirati više fotografija drugih autora pa nam i to može biti svojevrsan putokaz do Peručićevih uzora (sl. 3). To su zasigurno bili Rodolfo Stubenrauch i Ana Braun, koji su se amaterski bavili fotografijom od početka 1880-ih i čije su fotografije krasile zid Peručićeva atelijera. Jedna je od takvih i ona s prikazom jedrilice „Spray Boston”.²⁸ Autor je ove fotografije fotoamater Enrique Piña, inače apotekar. Nastala je 1896. pa možda ukazuje na početni Peručićev krug inspiracije i obuke. Ne može se zaobići niti ime najvećega patagonskog fotografa tog vremena, talijanskog doseljenika Carlosa Forestija, dvije godine mlađega od Peručića. Foresti je stigao u Punta Arenas 1900., nakon što je Peručić već počeo fotografirati. No, zasigurno je Forestijevo djelo, u kojem se izdvaja album veduta Punta Arenasa 1900.,²⁹ moralo na neki način utjecati na Peručića. Zanimljivo je da u prvom

24 Jakov Peručić bio je svjedok na vjenčanju Miguela Kačića i Amelie Yurgens 16. svibnja 1901. (Rejistro Civil – matrimonios, *El Comercio*, 31. 5. 1901.), kao i onom Angela Spanicha i Demófile Lovera 1. rujna 1904. (ur. Jorge MIHOVILOVIĆ KOVACIC, *Matrimonios de Yugoslavos entre 1885 y 1910, Useljivanje u Magaljanesu – resenas historicas, culturales y familiares de los Yugoslavos y sus descendientes en Magallanes*, 1/1986, Punta Arenas, 36.).

25 Kazivanje Oriane Bernasconi, praunuke Andrije Peručića, 2018.

26 Državni arhiv u Dubrovniku – Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo, HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 2.1. Negativi na nitrocelulozi, br. 8/1899.

27 *El Magallanes*, 16. 11. 1898., Punta Arenas.

28 Riječ je o manjem sjevernoameričkom jedrenjaku koji je na samom kraju 19. st. prvi oplovio svijet.

29 Album Foresti, *El Comercio*, 16. 12. 1900.

desetljeću 20. stoljeća u Punta Arenasu postoje tek dva fotostudija (čiji su vlasnici Manuel Manterola te Cándido Veiga i Manuel Brasil), među kojima nema i onog Peručićeva, no mi s pouzdanošću znamo da se on profesionalno bavio fotografijom.

Naime, niz Peručićevih fotografija upućuje na postojanje uređenog prostora za snimanje, a sada sa sigurnošću možemo ustvrditi kako se radilo o fotoateljieru u Punta Arenasu. Zanimljivo, na prvu potvrdu tomu naišli smo na otoku Korčuli, u Veloj Luci. U jednom albumu starih obiteljskih portreta pronađen je portret djevojke u čijem je dnu bio otisnut sljedeći napis: „Jacob Perucich Punta Arenas – Magallanes”.³⁰ Kod nasljednika prvih hrvatskih doseljenika u Punta Arenasu nađen je drugi Peručićev pozitiv (sl. 4), a riječ je o portretu obitelji Foretić: Juan Foretić Smerkinić (brat Bože Foretića), njegova supruga Katarina Vilović i najstariji sin Vicente Natalio (1899. – 1958.). U zajednički kadar ukomponiran je i dječakov psić.³¹ Prema dječakovoj dobi ovaj pozitiv može se datirati oko 1904. Prepoznaje se karakterističan Peručićev atelijer: pod od drvenih dasaka prekriven ovecim krznom i rastrta tkanina u pozadini. Upravo se tim krznom Peručić na jednomu svojem negativu bio ogrnuo.³² Ovaj Peručićev portret u pozitivu izrađen je vjerojatno u formatu 12 × 9 cm, dok je prvospomenuti iz zbirke Vučetić izrađen u manjem formatu 6 × 9 cm. Oba su kaširana na tvrđoj kartonskoj podlozi s oznakom fotografa, grada i provincije na dnu prednje strane, i to u jednostavnoj maniri pisanim slovima, bliskim stvarnom fotografovu potpisu. Nadalje, fotografija sa zidom atelijera i pričvršćenim Peručićevim pozitivima otkriva još neke pojedinosti o njegovu radu. Usporedbom s veličinom poznatih pozitiva i negativa može se ustvrditi da je Peručić uz spomenute formate izrađivao i pozitive većih dimenzija (14 × 9 cm) kaširane na tvrdem kartonu sa specifičnim vitičastim ornamentom – okvirom. Među tim većim formatima izrađeni su negativni prikazom moreške 1900., slavoluka Austrijskog društva uzajamne pomoći iz 1906., vlaka na uskotračnoj pruzi u aveniji Colón i dr.³³ Peručić je bio fotoportretist, ali i fotokroničar Punta Arenasa. Čini se da je na jednoj razglednici Punta Arenasa (s prikazom prvoga Fiatova teretnog automobila u gradu, pristiglog 1. veljače 1908.) ovjekovječen u trenutku snimanja. Naime, u lijevom uglu razglednice jasno se uočava Peručiću sličan fotograf s kamerom u ruci,

30 Privatna zbirka obitelji Vučetić – Vela Luka, fotopozitiv, 20. st. Nije poznato o kojoj se točno djevojci radi. Pretpostavlja se da je riječ o rođakinji koja je također emigrirala u Punta Arenas.

31 Privatna zbirka Maria Cristina Varela Foretic – Barcelona (Španjolska), fotopozitiv, 1904.?

32 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula bb, „Que felicidad”, negativ formata 13 × 18 cm, 20. st.

33 HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 2.1. Negativi na nitrocelulozi, br. 6/1910.?

Na ovoj fotografiji može se uz ovičene pozitive, fotokameru i bicikl, uočiti i luk Selknam Indijanaca iz Terre del Fuego, kao i košaru od trske tipičnu za urođenike. Isto tako, na zidu atelijera može se uočiti portret nage domorotkinje. Može se pretpostaviti kako portretirana djevojka pripada plemenskoj nomadskoj zajednici na moru Yaghan ili Kawesquar, čiji su pripadnici su usprkos iznimnoj hladnoći hodali goli.

kojega je zatekao drugi fotograf.³⁴

Ne može se sa sigurnošću reći je li radio fotopovećanja ili se tek radilo o izradi kontaktnih kopija. Čini se da je prije ovo drugo. Uvećani uokvireni portret (njega samoga?) jedini je trag takvog povećanja, no možda nije riječ o njegovu djelu.³⁵ Na zidu atelijera mogu se uočiti fotokolaži. Na jednom pozitivu povezao je snimku vlastite kuće na obali Las Minasa sa svojim portretom. Isto tako, na pozitivu zida atelijera, ali i na jednom od sačuvanih negativa, povezao je portrete roditelja i braće u svojevrsno obiteljsko stablo (portreti su opleteni grančicama i lišćem) s natpisom „Recuerdo” (sl. 5).³⁶ Njegova obitelj nije se nikad mogla zajedno fotografirati zbog razdvojenosti. Povezati ih, barem na fotografiji, očito je bio imperativ samca razdvojenoga od obitelji na drugom kraju svijeta.

Inače, atelijer je izvjesno bio smješten u njegovoj kući na obali Las Minasa (sl. 6). Na dvama negativima jasno se vidi da je drvena kuća naknadno dograđivana te da je aneks uz samu obalu (usmjeren k istoku) obložen limom (vidi se na negativu s Peručićevim autoportretom u indijanskom šatoru).³⁷ Taj aneks s velikim prozorskim oknima vjerojatno je Peručiću služio kao fotoateljier.

Što se tiče identifikacije i deskripcije njegovih fotografija, može se ustvrditi kako je dio fotografija vezan uz obitelj spomenutog Boža Foretića. Pretpostavka o objavljenom portretu njegove obitelji u koritu s iskrčenom šumom³⁸ pokazala se točnom. Na toj fotografiji (sl. 7) snimljeni su Božo Foretić sa ženom (Clara Triviño) i djecom, a vjerojatno i Antonio Dadas sa svojom djecom, Ivan Jeričević sa sinom Mateom, a možda i Angel Španić, i to oko 1910. – 1911. Čini se da se uz obitelj Foretić može povezati oštećeni Peručićev negativ na kojem se vidi glasovir u salonu s velikim prozorima.³⁹ Upravo je Božo Foretić posjedovao takav salon s klavirom.

Nekoliko Peručićevih negativa s prikazom slavluka u čast dolaska čileanskog predsjednika Montta u Punta Arenas 1907. otvaraju zasebnu priču.⁴⁰ Jedan od njih u prvom planu ističe slavluk Vatrogasnog društva, a u pozadini istog negativa uočava se i drugi slavluk Austrijskog društva. Kako je Peručić bio aktivist u oba ova društva te se spominje i kao autor društvenih slavluka,⁴¹ jasan je njegov motiv

34 Privatna zbirka Gerhard H. Ehlers – Hoppergarten (Njemačka), razglednica, 20. st.

35 Drveni okvir ovog portreta sličan je drvenom okviru susjednog portreta njegove obitelji (roditelja i troje potomaka), pa se možda radi o fotografijama/okvirima koje je Peručić ponio iz zavičaja u Čile.

36 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 12 × 16 cm, 20. st.

37 *Isto*, negativ formata 13 × 18 cm, 20. st.

38 BARČOT – GRBIĆ 2018, 39.

39 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 18 × 13 cm, 20. st.

40 HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 5/1907; *Isto*, 2.1. Negativi na nitrocelulozi, br. 7/1907.

41 BONACIĆ-DORIĆ 1946, 114.

da ih ovjekovječi. Drugi slavluk Austrijskog društva, pred kojim Peručić pozira,⁴² svojom formom podsjeća na srednjovjekovnu utvrdu i kao da je riječ o onome koji su prozivali iz hrvatskog iseljeničkog tiska kao sredstvo austrijske propagande. No, 1910., o stogodišnjici nezavisnosti, ovo društvo zaista podiže novi slavluk u obliku kule. Njegovu fotografiju objavit će jedan čileanski ilustrirani list (sl. 8).⁴³ Podizanje privremenih slavluka o obljetnicama čileanske nezavisnosti, ali i u drugim svečanim prigodama, bila je svojevrsna moda tog vremena u Čileu. Slavluk-kula Austrijskog društva iz 1910. izvjesno je razvijen na konceptu slavluka iz 1907. godine. Izgledom je privukao pozornost, pa i spomenutu kritiku hrvatske zajednice da je riječ o zlorabi u političke svrhe te da se tim slavlukom slave kule i topove koji su stvarali robove.⁴⁴

Ova nas priča dovodi i do Peručićeva publiciranja razglednica. Jedna od njih bila je s motivom trgovine „Avenida Colon” na njegovu zemljištu, ali i njega samoga u konjskoj zaprezi (vidi sl. 2). Da nije samo riječ o nekome tko sliči na njega, svjedoče tragovi u snijegu koji vode od zaprege do kamere, a dakako i činjenica da se među negativima koji su sačuvani u Korčuli nalazi upravo ta fotografija (doduše u oštećenom stanju).⁴⁵ S obzirom da na reversu nema podatka o izdavaču, ne može se sa sigurnošću ustvrditi da ju je i izdao.⁴⁶ Peručićevo se ime zato javlja na razglednici Avenije Colón s vlakom na uskotračnoj pruzi. Fotomotiv te razglednice javljat će se poslije u povijesnoj literaturi, a danas i na internetskim portalima. Čini se da ju je izdao u drugoj polovici prvog desetljeća 20. stoljeća. Peručić nije izdavao samo razglednice s prizorima Punta Arenasa niti ih je isključivo tiskao u toj sredini. O tome svjedoči razglednica s prizorom podignutoga društvenog slavluka iz 1906. u Punta Arenasu o obljetnici čileanske nezavisnosti (sl. 9).⁴⁷ Tu će razglednicu kao predsjednik Austrijskog društva podijeliti u šesto komada članovima, a u prigodi stote godišnjice čileanske nezavisnosti.⁴⁸ No, podatci s pozadine „Jacob Perucich, Pto. Madrin (Chubut)” vode nas do jedne druge države, na suprotnu, atlantsku južnoameričku obalu.

42 Objavljen u: BARČOT – GRBIĆ 2018, 39.

43 De Punta Arenas, *Sucesos – semanario de actualidades*, 426/1910, Valparaiso-Santiago, 40.

44 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 188-189.

45 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, format 18 × 13 cm, 20. st.

46 Zanimljivo je da su na većem broju razglednica objavljene fotografije amatera. Jedan od onih koji će se početkom 20. stoljeća gotovo specijalizirati za objavu tih amaterskih fotografija starijeg datuma (19. st.) bio je Robert Mulach.

47 Privatna zbirka Javier Stanic – Punta Arenas (Čile), razglednica, 1909.?

48 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 63; *Actas de la Sociedad Austriaca de Socorros Mutuos*, Zapisnik sjednice Upravnog odbora (26. 4. 1910.), br. 150, str. 107 (43). Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia. Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

Iznimni fotomaterijal Puerto Madryna (1908. – 1909.)

Već se prije uočilo da se dio Peručićevih negativa odnosi na argentinsku luku Puerto Madryn te je iznesena pretpostavka kako je to bila prolazna stanica na povratku u Europu.⁴⁹ Nakon novih saznanja može se ustvrditi kako ova Peručićeva argentinska priča nije bila toliko kratka i beznačajna. No, potrebno se najprije osvrnuti na razlog dolaska u Madryn. I dalje nije potpuno jasno, no vjerojatno je riječ o poslovnom putu vezanom uz njegovu poduzetničku graditeljsku aktivnost. Čini se da možda postoji i neka veza s dolaskom njegova imenjaka Santiaga Depola u Madryn. Ovaj urar i draguljar iz Punta Arenasa u drugoj polovici 1909. podiže pogon za konzerviranje ribe u Madrynu.⁵⁰ U prvom desetljeću 20. stoljeća Madryn je bila jedina luka na potezu od Buenos Airesa do Punta Arenasa za ukrcaj robe iz unutrašnjosti (poljoprivrednih proizvoda, vune i mesa). Upravo u tom gradiću bile su smještene tvrtke za eksploatiranje zemlje i trgovinu ekonomski snažnih obitelji Menendez, Braun i Blanchard, i to za područje čitave Patagonije koja je usprkos čileansko-argentinskoj granici bila jedna cjelina. Značaj Madryna ipak nije bio isključivo patagonski, s obzirom na spomenutu činjenicu da je do 1918. i on ležao na ruti puta od Atlantika do Pacifika. Upravo zbog toga, ali i činjenice da su ga u jednoj sačuvanoj dopisnici poslanoj u Madryn označili kao „fotografu”,⁵¹ ne može se otkloniti niti mogućnost da su razlozi njegova dolaska bili uže vezani uz fotografiju. Naposljetku, spomenuti primjer razglednice s motivom slavluka iz Punta Arenasa svjedoči kako je Peručić sa sobom u Madryn prebacio i negative iz Čilea, odnosno i više nego što bi sugerirao privremeni odlazak fokusiran na njegovu graditeljsku aktivnost.

Kada je Peručić stigao u Puerto Madryn? Nakon što je sredinom prosinca 1907. odradio parnicu s Albertom Baeriswylom na sudu u Punta Arenasu,⁵² krenuo je na put. Na jednoj od fotografija željezničke stanice u Madrynu (sl. 10), vidi se na tamošnjoj ploči zapisan datum 2. siječnja 1908.⁵³ No, taj je prvi odlazak bio očito kratkotrajan. Već početkom veljače u Punta Arenasu snima američku mornaricu (vidi sl. 14).⁵⁴ No, u svibnju iste godine ponovno je u Puerto Madrynu i snima

49 BARČOT – GRBIĆ 2017, 143; BARČOT – GRBIĆ 2018, 38-39.

50 Jose M. ROSA, Domingo Depolo – Libre despacho, *Boletín Oficial de la República Argentina*, 5519/1912, 530.

51 Privatna zbirka Šime Erslana – Zadar, razglednica, 20. st. Razglednicu su poslali Francesco Nalda i N. Bartolomeli s parobroda „Madrid”.

52 Notificaciones judiciales por el Estado, *El Comercio*, 14. 12. 1907.

53 Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 16 × 12 cm, 20. st.

54 HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 6/1908

serijal fotografija na argentinski praznik – Dan svibanjske revolucije (25. svibnja).⁵⁵

Čini se da je Peručićev opus u Madrynu višestruko veći od desetak sačuvanih negativa na Korčuli. To možemo zaključiti zahvaljujući sačuvanim pozitivima u Argentini, a koji se Peručiću mogu pripisati po njegovu imenu i prezimenu na poledini, prepoznatljivu rukopisu na aversu, ali i sličnosti/istovjetnosti fotografskog rukopisa. Ti njegovi pozitivni sačuvani u jednom fotoalbumu prikazuju grupne portrete. Na jednome od njih peče se meso, pije i uopće slavi pred restoranom na prvi dan 1909. Čini se da su portretirane grupe bile i posade usidrenih brodova.⁵⁶

Na internetu se danas nudi nekoliko razglednica Puerto Madryna koje na poledini imaju ime Peručića kao izdavača.⁵⁷ Dvije se mogu ocijeniti antologijskima. Prva je snimka željezničke stanice Estcion de Puerto Madrin (Chubut).⁵⁸ O njoj smo već govorili kao o najranijoj snimci od 2. siječnja 1908. (vidi sl. 10). Peručić je uhvatio poseban trenutak dočeka/ispraćaja i nisko položenu dnevnu svjetlost. Druga je s prikazom plaže Playa de Puerto Madrin (Chubut) (sl. 11). Na obali su postrojeni mornari kojima se vidi gornji dio trupa s kapama, a okrenuti su prema moru i vojnim brodovima s kojih i dalje pristižu transportni čamci.⁵⁹ Zahvaljujući pravocrtnosti postrojenih mornara, koji gotovo izranjaju iz plaže, fotografija je zadržala jedinstvene, gotovo nadrealne obrise.

Iznimna je i fotografija ispraćaja vlaka s nepovjerljivim pogledima muškaraca na peronu (sl. 12).⁶⁰ Jedna od zanimljivih fotografija ona je s prikazom špilja (Punta Cuevas) na kojima su sredinom 19. stoljeća velški doseljenici uspostavili koloniju (sl. 13). Na fotografiji se vidi veća skupina muškaraca uz samu obalu, a Peručić je urezao i datum 1909., ali i natpis „Roma”.⁶¹ Dugo smo se domišljali što bi to moglo značiti, a onda smo naišli na novinski članak koji je opisao neobično iskustvo parobroda „Roma” na ruti Montevideo – Madryn. Naime, posada ovog parobroda, predvođena kapetanom Damianavichem, 9. travnja svjedočila je meteorološkom fenomenu pijavica u južnom Atlantiku.⁶² Taj je članak potvrda

55 Isti taj dan zapisao je kao nadnevak na negativu s prizorom smrznutog Las Minasa, i to s prozora vlastite kuće (*Isto*, br. 7/20. st.). Jedno je sigurno, tog dana nije mogao biti na dva različita mjesta i naša je pretpostavka da je datum urezan na negativ iz Punta Arenasa pogrešan.

56 Archivo del Centro de Estudios Históricos y Sociales de Puerto Madryn, Zbirka fotografija, 20. st.

57 Marcelo Loeb postcards. Dostupno na: <http://www.marcelolobpostcards.com/#/categoria/0/pagina/0/?filtro=madryn> (2020)

58 *Isto*. Dostupno na: <http://www.marcelolobpostcards.com/#/producto/19487/> (2020). Izvornik u privatnoj zbirci Vicka Ivančevića – Korčula, negativ formata 16 × 12 cm, 20. st.

59 *Isto*. Dostupno na: <http://www.marcelolobpostcards.com/#/producto/17611/> (2020)

60 Objavljena na naslovnici mjesečne revije Hrvatske matice iseljenika *Matica* (1-2/2018). Izvornik u privatnoj zbirci Vicka Ivančevića – Korčula, negativ formata 16 × 12 cm, 20. st.

61 HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 10/1909.

62 Fenomeno meteorologico, *La vida marítima*, 270/1909, Madrid.

da je u tom vremenu parobrod prolazio kod Madryna i da je na obali pred špiljama velških doseljenika najvjerojatnije bila snimljena posada tog parobroda, među kojom je bio i Peručić kao putnik.

Peručić se u Madrynu zadržao dulje vrijeme, sve do početka 1910. godine. Da ga u Punta Arenasu uistinu nije bilo duže vrijeme, svjedoči i članak Petra Gašića u *Domovini* koji ističe tu činjenicu.⁶³ U Punta Arenas vratio se 5. siječnja 1910. Uplovio je u luku na parobrodu „Capac” s Manuelom Iglesiasom.⁶⁴

Iako na poleđini razglednica tako stoji, upitno je je li u to vrijeme u Madrynu bilo mogućnosti za tisak razglednica. Spomenuti primjer razglednice s motivom slavloluka iz Punta Arenasa govori nam da to zasigurno nije bio ni čileanski grad, već da je Peručić očito tiskao razglednice u glavnome argentinskom gradu Buenos Airesu. Peručiću se mogu pripisati praktički sve najstarije razglednice Madryna, a koje su imale iskrivljeni naziv te luke („Madrin”). Uopće, važnost Peručićevih fotografija za povijest Puerto Madryna iznimna je. One imaju velik dokumentarni značaj, ali ne samo to. Po svemu sudeći, to je prva veća količina fotografija poslije Carlosa Forestija, ali i jedne od prvih razglednica u povijesti Puerto Madryna.⁶⁵ Niz fotografija ostvarenih u ovoj argentinskoj luci može se ubrojiti među Peručićeva najbolja djela. Vidljivo je saznao kao fotograf, promišlja o kadru, ali i posrednoj poruci. No, nameće se i zaključak kako nam još uvijek nisu poznate sve okolnosti Peručićeva boravka u Madrynu i kako još nismo ni približno zaokružili njegov opus u Argentini, a može se naslutiti i kompleksnija priča negoli smo je mi sada spremni podastrijeti.

O društvenom aktivizmu u iseljeničkoj zajednici i razlozima povratka u Korčulu

Premda je bio samac, ili upravo baš zbog toga, Peručić je na južnoameričkom tlu bio iznimno društveno angažiran. Već se 1895. učlanio u Vatrogasno društvo Punta Arenasa.⁶⁶ Sljedeće godine snimljen je na grupnoj fotografiji vatrogasaca, i to kao član društvene glazbe. Na toj fotografiji snimljen je i njegov brat Andrija (svirao je *bumbardinu*), a u društvu su bili i Antun Damjanović, Antonio Dadas, Juan Depolo

63 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 185.

64 Los que llegan, *El Comercio*, 6. 1. 1910.

65 Prve fotografije Puerto Madryna snimio je Carlos Foresti (od 1900. do 1903.), koji će se poslije preseliti u Punta Arenas (1909. – 1910.). Foresti je svoj materijal tiskao u Buenos Airesu. Čini se da su se Foresti i Peručić morali poznavati. Razglednice Puerto Madryna izdavao je nešto poslije Peručića i Jose N. Gonzalez; Marcelo Loeb postcards. Dostupno na: <http://www.marceloloeb-postcards.com/#!/producto/1679/> (2020); Kazivanje Pabla Alberta Lo Prestija, 2020.

66 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 29.

i dr.⁶⁷ Nije to bio jedini Peručićev glazbeni angažman. U rujnu 1901. dirigira glazbom u hotelu „Viena” na godišnjem društvenom plesu Austrijskog društva uzajamne pomoći,⁶⁸ a godinu poslije je među začetnicima društva Sociedad de Concier-tos s ciljem popularizacije glazbene umjetnosti i priređivanja besplatnih mjesečnih koncerata.⁶⁹

Najistaknutiji angažman Peručić je ostvario u spomenutom Austrijskom društvu uzajamne pomoći. Iako će se u društvo učlaniti tek 1904. (pod rednim brojem 309, a pod sljedećim rednim brojem upisan je njegov brat Andrija),⁷⁰ u sklopu društva nastupat će u moreški 1900.⁷¹ Predstavljat će društvo na dočeku austrijskog princa,⁷² a s Angelom Španićem podiže i društveni slavluk.⁷³ Godine 1906. izabran je za zamjenika tajnika,⁷⁴ a vrhunac društvenog angažmana doživio je 6. travnja 1910. izborom za predsjednika.⁷⁵ Jedna od aktivnosti koju ju predvodio bilo je podizanje slavluka u čast 100-godišnjice čileanske nezavisnosti. Ponovno je izabran u rujnu iste godine, i prema gotovo dvostruko većem broju dobivenih glasova (u odnosu na travanj 1910.) uživao je još veće povjerenje članova društva,⁷⁶ no mandat nije završio. U travnju 1911. se zahvalio na dužnosti i povukao,⁷⁷ netom pred povratak u Korčulu.

Nije poznato kada je Peručić počeo razmišljati o povratku u rodni grad, no čini se da su jedan od razloga bili spomenuti zdravstveni razlozi⁷⁸ ili možda i manifest događaja iz sredine 1910. kada se Peručić našao u žarištu sukoba austrijske i hrvatske iseljeničke zajednice Punta Arenasa. Prozvat će ga Petar Gašić, izdavač lista

67 *Isto*, 148b.

68 *Isto*, 55.

69 Orquesta, *El Comercio*, 22. 2. 1902. U članku se spominje samo pod prezimenom „Perucich”, no može se pretpostaviti kako je prije riječ o Jakovu, nego o bratu Andriji.

70 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 65; *Actas de la Sociedad Austriaca de Socorros Mutuos*, Zapisnik sjednice Upravnog odbora br. 97 (10. 10. 1904.), str. 19 (3). Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia. Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

71 HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića, 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 4/1900.

72 BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 118.

73 *Isto*, 114.

74 *Isto*, 61.

75 *Actas de la Sociedad Austriaca de Socorros Mutuos*, Zapisnik izvanredne izborne skupštine br. 77 (6. 4. 1910.), str. 105 (42). Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia. Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

76 *Isto*, Zapisnik izborne skupštine 11. 9. 1910., str. 112 (45b). Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

77 *Isto*, Zapisnik sjednice Upravnog odbora, br. 162 (7. 5. 1911.), str. 138 (58b). Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

78 BARČOT – GRBIĆ 2017, 143.

Domovina, zbog formiranja gradske glazbe o stogodišnjici čileanske neovisnosti i prijepora zbog smanjenja obećane mjesečne potpore glazbenicima (koji su većinom bili Dalmatinci). U novinskom tisku u svibnju i lipnju Hrvati i Austrijanci međusobno će se prozivati zbog opstrukcije proslave stogodišnjice, guvernera i vrijeđanja čileanskih sugrađana.⁷⁹ Gašić će na koncu oštro prozvati Peručića da su s njegovim povratkom u Punta Arenas započela sukobljavanja među Hrvatima i Austrijancima na društvenoj sceni ovog grada te da je jedan od ciljeva Peručićeva rada poricanje hrvatstva. Njegov članak pratila je i karikatura Peručića u čijoj su vitkoj figuri i bradici uočili veliku sličnost s Don Quijotom. U karikaturi Peručić kao vitez tužnog lica nosi kacigu, štiti lijevom rukom, a u desnoj koplje položeno na zemlju. Stopala mu završavaju dugim nožnim prstima. U pozadini se vidi krajolik s vjetrenjačama, a uz njega je nacrtan Pedro Gašić s nasmijsanim i podrugljivim licem Sancha Panze.⁸⁰

U takvoj atmosferi zasigurno su se pogoršali njegovi želučani problemi,⁸¹ a ono što će slijediti sugerirat će najavu velikih promjena u Peručićevu životu. U rujnu 1910. prodat će dio zemljišta u aveniji Colón.⁸² Dana 12. travnja 1911. na sjednici društva Peručić je najavio da je prisiljen povući se s funkcije predsjednika zbog odlaska iz Južne Amerike na neodređeno vrijeme.⁸³ Dok je Kačić na novoj sjednici društva 7. svibnja 1911. čitao Peručićevo pismo sa zahvalom i željama za uspješnim nastavkom djelovanja, Peručić je vjerojatno već bio na parobrodu „Ammon” na putu za luku Hamburg. S njim su na brodu bili i njegov prijatelj Miguel Fabris, s kojim je i došao u Punta Arenas, i Eugenio Parmicich.⁸⁴

Čini se previše slučajnom činjenica da je na brodu bila skoro čitava stara uprava Austrijskog društva uzajamne pomoći (predsjednik, tajnik i blagajnik). Možda se tek radilo o blisko povezanim prijateljima i preklapanju osobnih motiva, a možda je donekle bila riječ i o kakvoj višoj dimenziji odlaska prisnaženoj, za njih, sve manje ugodnim kretanjima društvenog života u Punta Arenasu. Biti „Austrijanac” u Čileu sa sve jačom hrvatski/slavenski osviještenom iseljeničkom zajednicom ili

79 Quejas, *El Comercio*, 24. 5. 1910.; Remitido, *El Comercio*, 28. 5. 1910.; Remitido, *El Comercio*, 30. 6. 1910.; BONAČIĆ-DORIĆ 1946, 185-187.

80 *Isto*, 185-187. U tumačenju ovog sukoba potrebno je imati na umu da je Bonačić bio Gašićev istomišljenik, nije imao nikakvih simpatija za Peručića kojeg je držao za fanatika koji negira rodni slavenski jezik i kulturu i uopće podriva djelovanje južnoslavenske iseljeničke zajednice u Čileu.

81 BARČOT – GRBIĆ 2017, 143.

82 *Conservador de Bienes Raíces*, br. 123285. Dostupno na: <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx> (2020)

83 Na novim izborima krajem travnja 1911. za novog predsjednika izabran je Miguel Kačić, a za tajnika njegov brat Andrija Peručić. Dva dana poslije Jakov Peručić predao je dužnost novoj upravi. *Actas de la Sociedad Austriaca de Socorros Mutuos*, Zapisnik izborne skupštine br. 84 (23. 4. 1911.), str. 135 (57), Zapisnik sjednice Upravnog odbora br. 161 (25. 4. 1911.), str. 136 (57b). Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia. Dostupno na: <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194> (pristupljeno 20. 5. 2020.)

84 Pasajeros, *Chile Austral*, 7. 5. 1911., Punta Arenas, 8.

„Austrijanac” u Austro-Ugarskoj nije više predstavljalo dilemu, niti uza sve spone koje su ih vezivale uza zemlju koja ih je osovila na noge te ih izgradila kao ljude i poduzetnike. Nadalje, to nije bilo kakvo putovanje, već okretanje potpuno nove životne stranice. Na nju nisu bili spremni iseljenici kao što je Andrija Peručić sa svojom mnogobrojnom čileanskom obitelji. Takvi su, usprkos kraćem iseljeničkom stažu i manjem stečenom kapitalu, pustili preduboke korijene u čileansku zemlju. Samac Peručić i bračni parovi Fabris i Parmicich bez djece jednostavnije su se mogli otrgnuti od nove domovine i prepustiti se zovu zavičaja.⁸⁵ Bili su dovoljno mladi, situirani i ogorčeni za novi početak.

Zaključak

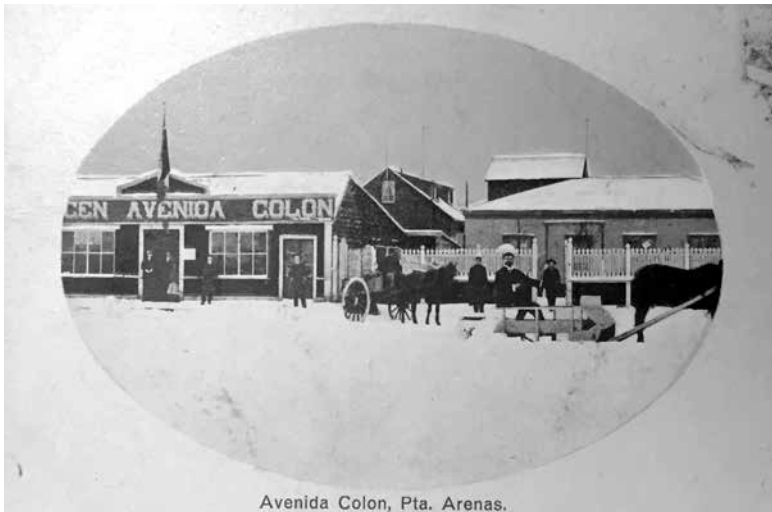
Nove spoznaje o djelovanju fotografa Jakova Peručića u Južnoj Americi govore o njegovu izraženom poduzetničkom impulsu, širokoj gospodarskoj aktivnosti – od građevinarstva do trgovine, od kantine do pekarnice. U tom rasponu naći će se i fotoateljier. Ono što je u početku bila samo zabava i dokolica jednog samca, početkom 20. stoljeća podignut će se na višu, profesionalniju razinu. Iako se Peručić nigdje u čileanskim indeksima ne pojavljuje kao profesionalni fotograf, on je upravo to bio. Dokaz tome su sačuvani pozitivi s imenom njegova atelijera u Punta Arenasu, ali i razglednička naklada. Peručić je najveći dio svojega južnoameričkog opusa ostvario u Punta Arenasu, no i manji dio opusa realiziran u argentinskoj luci Puerto Madryn značajan je iz više razloga. Upravo su te fotografije iz Argentine ne samo dokaz širine njegovog životnog prostora i gospodarske aktivnosti već u njegovu cjelokupnom opusu predstavljaju ponajbolja fotografska ostvarenja te nam svjedoče o njegovu fotografskom sazrijevanju i iskoracima. Južnoameričko djelovanje ovog fotografa važna je životna i profesionalna faza, ne samo jer je početna, temeljna već i po njezinim dosezima. Ovaj tekst iznosi očite argumente za takvo što, no tek predstoji potpuno zaokružiti Peručićev južnoamerički opus što nas može dovesti do još kompleksnijih zaključaka.

Djelovanje Peručića u Čileu bilo je duboko prožeto njegovim angažmanom u iseljeničkoj zajednici koja se apriori poistovjećivala s austrougarskim državnim okvirom za razliku od novog proslavenskog/hrvatskog vala iseljenika, pa će čini se i presuditi u donošenju odluke o povratku u rodnu Korčulu. Politička stajališta i nacionalna pitanja bila su važna u promišljanju i životnim odlukama fotografa Peručića te će na koncu Peručić upravo zbog njih seliti svoj fotoateljier u gradove triju različitih država.

⁸⁵ Kod Fabrisa će to biti ipak privremeno. Vratit će se u Punta Arenas i živjeti u njemu do smrti 1940-ih.

1. Autoportret u vlastitom atelijeru, u Punta Arenasu. HR-DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 2/190?

2. Razglednica s prikazom trgovine u aveniji Colón, vlasništvo Jakova Peručića koji se i vidi u konjskoj zaprezi. Foto: Jakov Peručić. Izvor: Archivo Regional de Maggallanes (Punta Arenas – Chile), Zbirka razglednica, prvo desetljeće 20. st.

3. Negativ s prikazom zida Peručićeva atelijera u Punta Arenasu. HR-DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 2.1. Negativi na nitrocelulozi, br. 6/1910

4. Portret obitelji Foretić: Juan Foretić Smerkinić, njegova supruga Katarina Vilović i najstariji sin Vicente Natalio. Foto: Jakov Peručić. Privatna zbirka Maria Cristina Varela Foretic – Barcelona, Španjolska, oko 1904.

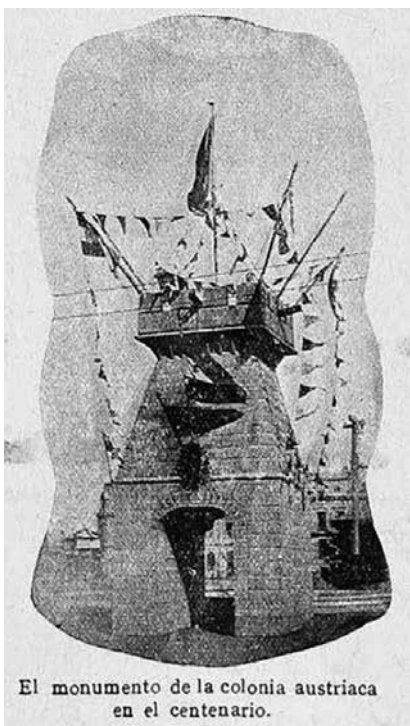
5. *Recuerdo* – fotokolaž s pojedinim portretima članova obitelji Peručić. Gore: fotograf Jakov Peručić, u sredini majka Katarina rođ. Despotović i otac Ivan, na dnu braća Zorzi i Andrija. Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 12 × 16 cm, 19./20. st.

6. Peručićeva kuća u Punta Arenasu. Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 13 × 18 cm, prvo desetljeće 20. st.

7. Peručićevi prijatelji u koritu (Las Minasa?). U gornjem redu stoje (odrasli) slijeva nadesno: ?, Clara Triviño, Lucia Popis, Božo Foretić, Mateo Jericevic, Antonio Dadas, Ivan Jericevic, ?. U donjem redu djeca: ?, ?, Darinka Dadas, Zorka Dadas, Lucia Dadas (sjedi), Antonio Fortunato Dadas. HR-DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 2.1. Negativi na nitrocelulozi, br. 2/1911?

El monumento de la colonia austriaca en el centenario.

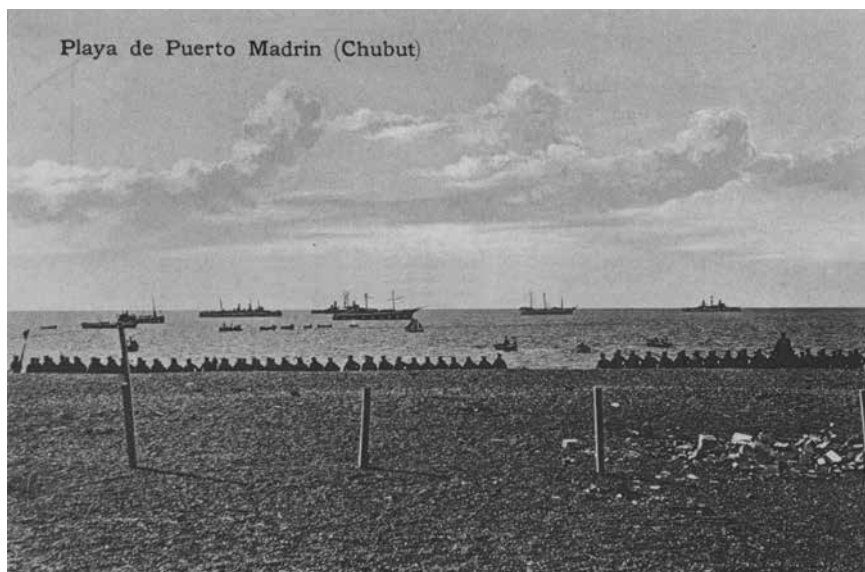
8. Slavoluk Austrijskog društva u obliku kule podignut o stogodišnjici čileanske nezavisnosti. De Punta Arenas, *Sucesos – semanario de actualidades*, 426/1910, Valparaiso-Santiago, 40.

9. (a i b) Razglednica s prikazom slavluka Austrijskog društva u Punta Arenasu iz 1906., kao i pozadine s podatkom o nakladniku (Jakov Peručić – Puerto Madryn). Privatna zbirka Javier Stanic – Punta Arenas (Čile), razglednica, 1909?

10. Željeznička stanica Puerto Madryn. Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 16 × 12 cm, 2. siječnja 1908.

11. Razglednica s pogledom na usidrenu flotu i mornare na plaži u Puerto Madrynu. Marcelo Loeb postcards. Dostupno na: <http://www.marceloloebpostcards.com/#!/producto/17611/> (2020).

12. Na željezničkoj stanici u Puerto Madrynu. Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula, negativ formata 16 × 12 cm, 1908?

13. Posada parobroda „Roma” pred špiljama prvih velških doseljenika u Puerto Madrynu. HR-DADU-SCKL-551. Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 10/1909

14. Američka mornarica pred Punta Arenasom. HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića. 1.1.1. Negativi prema izvornim kutijama, br. 6/1908

New insights into the work of photographer Jakov Peručić in South America

Summary

In 1892 young stonemason, Jakov Peručić (1870-1952) emigrated from his birthplace Korčula to South America. He chose Punta Arenas in Chile as his destination. At that time it was an important port at the point where the Atlantic and Pacific Oceans meet, which offered favourable entrepreneurial conditions. Peručić settled down and developed an array of business activities – from construction to trade, from a canteen to a bakery. He began developing an interest in photography (from 1899). At the beginning of the 20th century, amusement and leisure were raised to a higher, professional level. Although there is no official data in records, Peručić was a professional photographer. Photopositives with the name of his atelier in Punta Arenas as well as published postcards purport such a conclusion. Peručić created the largest part of his South American photo works in Punta Arenas, but equally important are his works from Puerto Madryn (1908-1909). These Argentinean photos prove his wide business activities and life horizon, and at the same, some of them represent his best achievements. They are evidence of the development and progress he made as a photographer. The South American period of Peručić's work was an important life and professional phase, not only because of its formative character but also in terms of his achievements.

Peručić's work in Chile was deeply imbued with his social commitment to the community of the first Dalmatian immigrants who identified themselves more with the Austrian Monarchy than the new Pro-Slavic waves of immigrants. It seems that this fact prompted him to make the decision to return to Korčula in 1911. Political opinions and national questions were important in his deliberation and life choices, which is why he moved his photo atelier to the towns of three different states.

Keywords: photographer Jakov Peručić, history of the creator, the Archive Collection Centre Korčula-Lastovo, Punta Arenas (Chile), Puerto Madryn (Argentina), 19/20. c.

Resumen

En 1892, el joven cantero Jakov Peručić (1870-1952) emigró de su ciudad natal de Korčula a Sudamérica. Eligió Punta Arenas en Chile, en ese momento un puerto importante en la única ruta entre el Atlántico y el Pacífico, que ofrecía las

condiciones para emprender en muchas áreas. Peručić se asentará y desarrollará diversas actividades económicas, desde la construcción hasta el comercio, desde una cantina hasta una panadería. También mostrará interés por una fotografía (de 1899). La diversión y el ocio de un hombre soltero, se elevará a principios del siglo XX a un nivel profesional superior. Aunque no se mencione en ningún registro oficial, Peručić era un fotógrafo profesional. Los fotopositivos con el nombre de su taller en Punta Arenas y también sus publicaciones de postales son prueba de tal afirmación. Peručić realizó la mayor parte de su obra fotográfica sudamericana en Punta Arenas, pero también es importante una pequeña parte de esa obra en Puerto Madryn (1908-1909). Estas fotos de Argentina son una prueba de su amplia actividad económica y su horizonte de vida, pero también algunas de ellas son sus mejores fotografías. Son una prueba de su crecimiento y de sus avances como fotógrafo. El período de trabajo sudamericano de este fotógrafo fue importante en su vida y etapa profesional, no sólo como principiante, sino también por sus logros. El trabajo de Peručić en Chile estuvo profundamente imbuido de un compromiso social con la comunidad de los primeros inmigrantes dálmatas, más identificados con la monarquía austriaca que con las nuevas oleadas pro eslavas de inmigrantes. Al parecer este hecho fue determinante al tomar la decisión de regresar a Korčula en 1911. Su postura política y las cuestiones nacionales fueron importantes en sus deliberaciones y elecciones de vida, por lo que Peručić precisamente por eso trasladará su taller fotográfico a pueblos de tres estados diferentes.

Palabras clave: El fotógrafo Jakov Peručić, historia de un creador, Centro del Archivo Korčula-Lastovo, Punta Arenas (Chile), Puerto Madryn (Argentina), siglo XIX - XX

IZVORI I LITERATURA

Arhivski izvori:

Državni arhiv u Dubrovniku. Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo
HR-DADU-SCKL-551 Zbirka fotografija Jakova Peručića

Archivo Regional de Magallanes (Punta Arenas – Chile)
Zbirka razglednica

Archivo del Centro de Estudios Históricos y Sociales de Puerto Madryn (Chile)
Zbirka fotografija

Privatna zbirka Vicko Ivančević – Korčula

Privatna zbirka obitelji Vučetić – Vela Luka

Privatna zbirka Maria Cristina Varela Foretic – Barcelona (Španjolska)

Privatna zbirka Gerhard H. Ehlers – Hoppergarten (Njemačka)

Privatna zbirka Javier Stanic – Punta Arenas (Čile)

Privatna zbirka Šime Erslan – Zadar

Kazivači:

Oriana Bernasconi, 2018.

Pablo Alberto Lo Presti, 2020.

Tisak:

Chile Austral (Punta Arenas), 1911.

El Comercio (Punta Arenas), 1900., 1901., 1902., 1907., 1910.

El Magallanes (Punta Arenas), 1898.

Sucesos – semanario de actualidades (Valparaiso-Santiago), 1910.

La vida marítima (Madrid), 1909.

Mrežni izvori:

Archivo Nacional de Chile

Conservador de Bienes Raíces (pristupljeno 2020. <https://documentos.archivonacional.cl/Layouts/Imagen.AN.RESGD/DetalleDocumento.aspx>)

Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos (pristupljeno 2020. <https://cemla.com/buscador/>)

Marcelo Loeb postcards. (pristupljeno 2020. <http://www.marceloloebpostcards.com>)

Aike Biblioteca Digital de la Patagonia – Instituto de la Patagonia (Chile)

Actas de la Sociedad Austriaca de Socorros Mutuos 1904., 1910., 1911. (pristupljeno 20. svibnja 2020. <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1194>)-Registro Decretos Gobernación de Magallanes 1892., 1893. (pristupljeno 20. svibnja 2020. <http://www.bibliotecadigital.umag.cl/handle/20.500.11893/1290>)

Literatura:

Ljubomir ANTIĆ, *Hrvati u Južnoj Americi*, Zagreb 1991.

Tonko BARČOT – Maro GRBIĆ, Korčulanski fotograf Jakov Peručić i njegove zbirke fotografija, *Arhivski vjesnik*, 60/2017, Zagreb, 137-163.

Tonko BARČOT – Maro GRBIĆ, Kako je korčulanski klesar u Čileu otkrio fotografiju, *Matica*, 1-2/2018, Zagreb, 37-39.

Tonko BARČOT, Od Korčule do Zadra, preko Čilea – o prvom korčulanskom fotografu Jakovu Peručiću, *Zaboravljeni Korčulani – portreti fotografa Jakova Peručića* (katalog izložbe), Dubrovnik 2019.

Lucas BONAČIĆ-DORIĆ, *Historia de los Yugoeslavos en Magallanes – su vida y su cultura (II)*, Punta Arenas 1943.

Lucas BONAČIĆ-DORIĆ, *Historia de los Yugoeslavos en Magallanes – su vida y su cultura (III)*, Punta Arenas 1946.

Elsie IVANCHICH DUNIN, Korčula's Moreška in the Americas, *Godišnjak grada Korčule*, 7/2002, Korčula, 193-214.

Matrimonios de Yugoslavos entre 1885 y 1910. Useljivanje u Magaljanesu – resenas

historicas, culturales y familiares de los Yugoslavos y sus descendientes en Magallanes
(ur. Jorge MIHOVILOVIĆ KOVACIC), 1/1986, Punta Arenas.

Jose M. ROSA, Domingo Depolo – Libre despacho, *Boletín Oficial de la República Argentina*, 5519/1912.